

Tekenen in de Tijd 116

10-16 oktober 2021

Afgelopen vrijdag ging de Nobelprijs van de Vrede naar twee journalisten. Zij liggen onder vuur, omdat ze doen wat ze moeten doen: feiten onthullen en aandacht vragen voor ongehoorde stemmen. Erik Borgman is dankbaar voor hun geloof in de waarheid die allen vrijmaakt.

Er werd gedacht dat Greta Thunberg de Nobelprijs voor de Vrede zou krijgen. Dat leek mij niet onwaarschijnlijk, gezien de voorkeur van het Nobelcomité om voor deze prijs hoog-geprofileerde figuren te kiezen. Ik was opgelucht toen afgelopen vrijdag bleek dat de keuze niet op haar was gevallen. Ik weet dat zij veel fans heeft, maar ik heb grote moeite met haar eenzijdige focus op klimaatverandering en met de vanzelfsprekendheid waarop zij optreedt als vertegenwoordiger van toekomstige generaties. Thunberg doet net of nadenken over armoedebestrijding of de inzet voor toegang tot goed onderwijs maar tot gepraat leiden en afleiding betekenen van het enige probleem dat er werkelijk toe doet. Dat zoveel mensen in haar het geweten van de wereld horen spreken, lijkt voort te komen uit een gevoel dat we alle middelen moeten inzetten om onze ondergang te voorkomen. Dat is volgens mij eerder de logica van de oorlog dan van de vrede.

Maar ik was vooral blij vanwege degenen die de Nobelprijs voor de Vrede *wel* kregen, en vanwege de redenen die ervoor werden gegeven. Op 8 oktober 2021 maakte het Nobelcomité bekend dat de prijs was toegekend aan de Filipijnse journaliste Maria Ressa en de Russische journalist Dmitry Muratov 'voor hun inspanningen om de vrijheid van meningsuiting te waarborgen die een voorwaarde is voor democratie en duurzame vrede.' Duurzame vrede heeft een veelheid aan stemmen nodig en het is de taak van de journalistiek deze stemmen te horen en een podium te geven.

Dat is een belangrijk statement in een tijd waarin wij ons vooral zorgen lijken te maken over hoe culturen hun samenhang niet verliezen en hoe wij zorgen dat iedereen zich aan de afgesproken normen en de gedeelde waarden houdt. Ressa en Muratov is allebei verweten dat zij met hun kritiek op de machthebbers in hun land de handlangers waren van buitenlandse mogendheden. De gedachte dat er met 'ons' niets mis kan zijn en dat kritiek dus wel moet voortkomen uit een kwaadaardige intentie van buitenaf, lijkt op tal van plaatsen in de wereld te groeien. Het kost steeds grotere moeite duidelijk te maken dat kritiek uiting van liefde is, een poging om de balk uit het eigen oog weg te halen die voorkomt dat de waarheid wordt gezien. Alleen deze waarheid kan ons vrijmaken.

Dmitry Muratov heeft de leiding van *Novaya Gazeta*, een krant die hij in 1993 mede oprichtte en die bekend staat om zijn kritische berichtgeving over de Russische politiek. De krant heeft onder meer onderzoek gedaan naar corruptie binnen en buiten Rusland en naar de oorlog in Tsjetsjenië. Zes medewerkers van de krant zijn vanwege hun werk vermoord. De prijs behoort hen toe, zei Muratov in een reactie voor de Russische media op de toekenning ervan: 'Hij is voor Igor Domnikov, voor Yuri Shchekochikhin, voor Anna Stepanovna Politkovskaya, voor Nastya Baburova, voor Natalia Estemirova, voor Stas Markelov. De prijs is voor hen die stierven bij het verdedigen van het recht van mensen op de vrijheid van meningsuiting.' De vrije pers staat in Putins Rusland zwaar onder druk en Muratov heeft laten weten zijn prijs in te willen zetten voor Russische journalisten die het doelwit zijn van de Russische

autoriteiten. De *Novaya Gazeta* hoopt bovendien dat de Nobelprijs de krant tegen verdere aanvallen zal beschermen.

Maria Ressa is een van de oprichters en de CEO van *Rappler*, een Filipijnse nieuwswebsite die uitgesproken kritisch is tegenover de politiek van president Rodrigo Duterte. Zij werd in 2019 door de Filipijnse autoriteiten gearresteerd vanwege *cyberlibel*, laster via elektronische media. De beschuldiging was dat *Rappler* een onjuist bericht had gepubliceerd over zakenman Wilfredo Keng. In 2020 werd zij onder de controversiële Anti-Cybercrimewet veroordeeld. Dit werd door mensenrechtengroepen en journalisten breed beschouwd als een aanval op de persvrijheid en de wijze waarop geprobeerd wordt *Rappler* het werken onmogelijk te maken, wordt gezien als de manier waarop in het huidige tijdsgewricht de democratie op vele plaatsen dreigt te sterven.

Ik ben vooral onder de indruk van de manier waarop Ressa en Muratov en al hun onbekende collega's hun werk doen. Gevaarlijk werk dat je niet populair maakt: op allerlei plaatsen worden journalisten door het publiek aangevallen. Maar zij geloven dat het moet gebeuren, dat ongehoorde stemmen moeten klinken en dat ook onaangename feiten bekend moeten worden. Ze hebben, kortom, een geweten en handelen volgens dat geweten. Ze gaan ervanuit dat ook hun lezers en kijkers een geweten hebben en proberen ze zo te informeren dat dit geweten ze ook kan sturen. Ze doen een appèl op dat geweten en houden het zo levend.

Dit is wat ik in de Nederlandse media vaak mis. Daar overheerst maar al te vaak het cynisme, de overtuiging dat mensen toch uiteindelijk geleid worden door hun driften en dat een oproep om het goede te doen, toch geen effect heeft. Ik begrijp dat cynisme wel en ik moet er soms ook tegen vechten. Maar ik leer van het evangelie steeds weer opzettelijk naïef te zijn. Of, zoals Jezus het zegt, eenvoudig als de duiven (Matteüs 10,16). Hij steekt niet onder stoelen of banken dat we als schapen tussen de wolven zullen zijn, maar Hij weet dat het niet opschiet te proberen ook zelf wolven te worden. De verleiding is groot. Maar Jezus bezweert: blijf schaap. Blijf met open handen staan en dwing niet, want alleen dan blijf je vrij. Blijf zeggen wat er gezegd moet worden en leg uit waarom het gezegd moet worden, want alleen de waarheid maakt vrij.

Dat vraagt een diep geloof in de waarheid. Ik dank Ressa en Maratov en hun vele onbekende collega's voor dat geloof.

Erik Borgman, lekendominicaan
voorzitter van de programmaraad van het Huis van Dominicus